

BARBU DELAVRANCEA

SULTANICA

SULTANICA
NUVELE ȘI POVESTIRI

**Ediție îngrijită, tabel
cronologic și opinii critice
de Crina DUMITRESCU**

AGORA

SULTĂNICA

lui Dinu Radu Golescu¹

I

D-a stânga Râului Doamnei, razna de satul Domnești, să vede o casă, albă ca laptele, cu ferestrele încondeiate cu roșu și albastru. Pervazurile ușei – curate ca un pahar; prispa din față – lipită cu pământ galben; pe creasta casei, d-o parte și de alta, scârție, la fitece bătaie de vânt, două limbi de tinichea, așezate pe două goange cât găgălicea. Curtea, îngrădită cu nuiele de alun; hambar de fag, obor de vite și grajd pus la pământ pe patru tălpoaie groase.

Ăst cămin fusese odinioară cu rost pe când trăia jupân Kivu. Fusese chiabur răposatul, dar biata Kivuleasă, rămasă singură, ca femeia, a luptat cu inima, iar nu cu gândul. S-a prăpădit cu firea, că Sultânica ajunsese fată mare.

Dar când e să-i meargă rău omului, pe orice-o pune mâna să sparge.

De câte ori n-o podideau lacrămile pe biata bătrână, privind acareturile mari, dar pline de sărăcie și de pustiu... Nu cerea de pomană... da'și viața de azi până mâine viață e, or foc?

Doi juncănași, o vacă, doi cârlani, zece oi ș-un berbec e sărăcie lucie la o vatră de care alt'dată țineau opt perechi de boi ungurești, șase vaci cu ugerul cât căldarea, nouă cai iuți ș-o turmă de oi ce umplea valea râului de behăit când coborau dinspre munte.

¹ Coleg de liceu cu care Delavrancea a locuit în aceeași casă la Paris. Dinu Golescu este fiul lui Radu Golescu-Catană – la rândul său – fiul lui Iordache Golescu, fratele lui Dinicu Golescu. Iordache Golescu are meritul de a fi contribuit la întemeierea școlii lui Gh. Lazăr de la Sf. Sava.

E începutul lui decembrie.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită; și cade, cade puzderie mărunță și deasă, ca făina la cernut, vânturată de un crivăț care te orbește. Mușcelele dorm sub zăpadă de trei palme. Pădurile, în depărtare, cu tulpini fumurii, par cercelate cu flori de zarzări și de corcoduși. Vuiește surd să încovoie pe după dealuri și să pierde în văi adânci. Cerul e ca leșia. Cărduri de corbi, prididite de vânt, croncăie căutând spre păduri. Viscolul să întetește. Vârtejele trec dintr-un colnic într-altul. Și amurgul sărei se întinde ca un zăbranic sur.

Râul Doamnei, umflat, curge repede, cu un vâjâit mânios înecat în glasul vântului, și izbește sloiuri mari de gheață și butuci groși de meterezele podului.

Arar se vede pui de om trecând prin sat. Pârția e acoperită. Abia se zăresc poteci ca de lățimea unei lopeți.

Cea mai îngrijită leagă cârciuma de primărie.

Lumini gălbui de văpaită joacă prin geamurile câtorva case. Vremea rea a amorțit satul, îndeobște zgomotos. Numai în băătăura Hanului Roșu hămăie răgușit doi dulăi de câini.

În cârciumă e arababură mare. Firitiseală nepomenită ține nea Nicola Greul, cu frunțașii satului, de ziua sa.

O dată pe an e Sf. Nicolae.

În ușa prăvăliei stă un țăran nalt, spătos, cu fața conabie ca sfecla; uneori scutură din cap, râde și îndrugă singur.

– Așa e omul... un ciocan, încă unul ș-al treilea, până ajungi la tinichea... d-acolo-ncolo... Dumnezeu cu mila... torni, parcă torni într-o pârnaie... Dar Sanda ce-o să zică... că mi-a dat sfântul muiere harnică, dar rea, topenia pământului...

Înlăuntru s-aud ciocneli de pahare, bușeli de călcâie și zbârnâitul otova al cobzarului. Trăgeau chindia de curgea țărâna din pod. Apoi, când să mai muia jocul, numai ce-i auzeai pe toți, care mai de care:

– Hai să ne fie de bine, nea Nicola... La mulți ani cu spor și sănătate... Cinstit socru mare...

– Suge, sugă, că doar nu te-a îmbătrânit calea bisericii...

- Mai trage-i, părințele, o leturghie...

- Să te văz, logofete, care pe care...

Fitecine cu ale lui. La nea Nicola veselie, la alții obide. Unii abia așteaptă Ignatul să-și taie grăsunul cât malul, alții abia au mălai de gură. Că cine a făcut lumea, cu deșertăciunile ei, la unii tună și fulgeră, iar pe alții îi îmbuibă cu norocul, ca pe curcani cu nuci.

III

Așa înțelenise, de pustia de vreme, mai tot satul; și așa, hangiul venetic, bogat putred, să răsfoia în duhoarea de țuică și vin, pe când mama Stanca Kivuleasa sta mâhnită la gura sobei, mângâindu-și odorul pe obraji. Sultănica ațipise cu capul în poala mă-sei.

Odaia e deretecată de ți-e drag să te uiți la ea. Pe pat o scoartă aleasă în fel de fel de migălituri. Pernele, cu fețe de cuadrilat. Pe lacra de sub coane, două plapămi groase.

Spre răsărit, trei icoane muscălești, roșii ca para focului. Toți sfinții se aseamănă ca două picături de apă. Toți au ochii din trei linii, nasul într-una și gura din două. Cât despre Sf. Gheorghe, călare p-un cal cu șăutul de cocostârc, tot omoară și nu mai omoară un balaur de pe țărmul celălalt. Mai jos de icoane arde candela.

Toate cele sfinte sunt înconjurate cu mănuchi de busuioc și siminoc, în Vinerea Patimelor, strâns legate în vlăstar de salcie de la Florii.

Focul pâlpâie. Câteodată pocnește de-aruncă spuza în sus.

Și Sultănica dăschide repede niște ochi ca pruna de mari. Și mama Stanca, ferind-o de scânteii, îi zice încetinel: „Dormi, puiul mamii, dormi!”

Sultănica strecură, printre genele ei de catifea, două lacrimi. Una se stinse pe obraz, iar alta îi încreți gura.

Fata Kivului e cum arar se mai află sub soare. Chipul ei parc-ar fi ugrăvit: alb și cu două răsuri pe obraji. Ochi negri ca mura, frumoși și e pică, dar când îi încruntă, te sperie ca-ntunericul. Părul lins, cu unde lbăstrui. Să poartă cu tâmple. Așa a apucat de la mă-sa, și mă-sa de la mă-sa, obicei adus de pe obârșia Ialomiței, unde nu se știa de crețuri și olțișori.